

หน้าที่ทางสังคมของ “ความเกรงใจ” และ “enryo” ในการปฏิสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวญี่ปุ่น

วรวรรณ เฟื่องขจรศักดิ์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

Email: f.worrawan@gmail.com

รับบทความ 31 มีนาคม 2562 แก้ไขบทความ 17 มิถุนายน 2562 ตอบรับ 17 มิถุนายน 2562 ออนไลน์ 30 มิถุนายน 2562

บทคัดย่อ

เป็นที่ทราบกันดีในหมู่นักวิจัยที่คุ้นเคยกับสังคมญี่ปุ่นว่า สังคมญี่ปุ่นมีค่านิยมประการหนึ่งซึ่งเรียกว่า “enryo” ซึ่งอาจเทียบเคียงได้กับค่านิยมเรื่อง “ความเกรงใจ” ที่มีอยู่ในสังคมไทย อีกทั้งยังมีการใช้คำกริยา “เกรงใจ” หรือ “enryo suru” ในการสนทนากับบุคคลที่ผู้พูดเกรงใจด้วยเช่นกัน บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหน้าที่ทางสังคมของ “ความเกรงใจ” และ “enryo” ในการปฏิสัมพันธ์ของชาวไทยและชาวญี่ปุ่น โดยศึกษาจากการใช้คำกริยา “เกรงใจ” และ “enryo suru” ซึ่งเป็นคำสองคำที่มักถูกนำมาเทียบเคียงกันอยู่บ่อยครั้ง และนำมาวิเคราะห์จากมุมมองเรื่องความสุภาพ โดยใช้หลักการเรื่องกลวิธีหลักแสดงความรู้สึกและการได้รับหรือเสียผลประโยชน์ของผู้พูด/ผู้ฟัง ผลการศึกษาพบว่า หน้าที่ของ “ความเกรงใจ” มี 4 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อปฏิเสธผู้ฟังโดยแท้ 2) เพื่อแสดงความห่วงใยต่อผู้ฟัง 3) เพื่อร้องขอการยืนยันจากผู้ฟัง 4) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของผู้พูดเอง ในบรรดาหน้าที่ทั้ง 4 ประการนี้มีเพียงประการแรกเท่านั้นที่ตรงกับหน้าที่ของ “enryo” ในภาษาญี่ปุ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า แม้ในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น จะมีแนวคิดเรื่องความเกรงใจอยู่เช่นเดียวกัน แต่บทบาทของ “ความเกรงใจ” และ “enryo” ในการปฏิสัมพันธ์กลับมีความแตกต่างกันออกไป

คำสำคัญ เกรงใจ ความสุภาพ การได้รับและการเสียผลประโยชน์

The Social Functions of “*khwam krenng jai*” and “*enryo*” in Thai and Japanese Interactions

Worrawan Fuangkajonsak

Faculty of Liberal Arts, Rangsit University

Email: f.worrawan@gmail.com

Received 31 March 2019; revised 17 June 2019; accepted 17 June 2019; online 30 June 2019

Abstract

It is evidently well-known among those who are familiar with Japanese society that there is the concept “enryo” which is compatible with the “khwam

krengjai” value in Thai society. The use of the verbs “kreng jai” and “enryo suru” can also be seen in a conversation with a person whom a speaker shares such values with. The aim of this paper is to compare the social functions of “khwam krengjai” and “enryo” in Thai and Japanese context, focusing on the uses of the verb “krengjai” and “enryo suru”. By relying on the principles of politeness called “Grand Strategy of Politeness” and the cost-benefit of the speaker/hearer, the functions of “khwam krengjai” are divided into four aspects: 1) to show the speaker’s desire for autonomy, 2) to show concern towards the hearer, 3) to encourage the hearer to invite the speaker again, and 4) to create a good image for the speaker. Among these four functions, only the first corresponds to the function of “enryo” in Japanese. Although this suggests that in both Thai and Japanese society, the concept of “khwam krengjai” is the same, the uses of the verb “kreng jai” and “enryo suru” in the actual interactions between speaker and hearer are different.

Keywords: kreng jai, politeness, cost-benefit

1. บทนำ

ค่านิยมเรื่อง “ความเกรงใจ” และ “enryo” กล่าวได้ว่าเป็นค่านิยมทางวัฒนธรรมที่ผู้ที่อยู่ในสังคมไทยและญี่ปุ่นถูกปลูกฝังกันมาตั้งแต่เด็กให้พึงปฏิบัติต่อผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นค่านิยมที่คนในสังคมทั้งสองต่างคาดหวังให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อตนเช่นกัน (Komin, 1991, p. 136; Wierzbicka, 1997, p. 241) บางครั้งเราอาจดเว้นการกระทำบางอย่างเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้อื่นประเมินเราว่าไม่มีความเกรงใจ หรือในทางกลับกันเราอาจประเมินการกระทำของผู้อื่นว่าเขาไม่มีความเกรงใจก็ได้ ผู้ศึกษาเกี่ยวกับความเกรงใจในสังคมญี่ปุ่น (หรือ “enryo”) หลายท่าน (อาทิจิ Miike, 2003; Takita, 2012) ได้อธิบายสาเหตุที่ชาวญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการแสดงออกถึงแนวคิดดังกล่าวเอาไว้ว่า เป็นเพราะสังคมญี่ปุ่นมีลักษณะทางสังคมที่เน้นความเป็นกลุ่ม (collectivistic society) ซึ่งให้ความสำคัญกับความกลมกลืนกันระหว่างสมาชิกในสังคมและระมัดระวังไม่ให้เกิดความขัดแย้งหรือหลีกเลี่ยงการสร้าง ความขัดแย้งให้น้อยที่สุด ส่วนสังคมไทยก็ถูกจัดประเภทไว้ว่าเป็นสังคมที่เน้นความเป็นกลุ่มเช่นกันตามแนวคิดของฮอฟสตีด (Hofstede, 2011) ชาวญี่ปุ่นและชาวไทยจึงมีการแสดงความเอาใจใส่ต่อความรู้สึกของผู้อื่นและระมัดระวังไม่ให้ตนเองต้องเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้อื่นต้องลำบาก

จากการประมวลแนวคิดเกี่ยวกับความเกรงใจและ “enryo” ที่มีนักวิชาการได้เคยศึกษาก่อนหน้านี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากพิจารณาในแง่ของความเป็น “แนวคิด” (concept) แล้วนั้น แนวคิดทั้งสองถือได้ว่าเป็นความใกล้เคียงกันค่อนข้างมาก ดังเช่นที่ผู้เขียนจะได้ทบทวนไว้ในหัวข้อที่ 2 การศึกษาเรื่อง “ความเกรงใจ” หรือ “enryo” ที่เคยมีมาก่อนหน้านี้ ส่วนใหญ่จะนำเสนอแนวคิดและการแสดงออกถึงแนวคิดดังกล่าวด้วยวิธีทางภาษาแบบต่างๆ (Intachakra, 2012; Komin, 1991; Lebra, 1993) แต่การศึกษากการใช้คำว่า “เกรงใจ” หรือ “enryo” ในฐานะเป็นคำกริยาคำหนึ่งในการสนทนา (Takita, 2012) ที่ผู้พูดกล่าวต่อผู้ฟังซึ่งเป็นผู้ได้รับความเกรงใจในสถานการณ์การสนทนา นั้นๆ ยังพบไม่มากนัก บทความนี้จะนำเสนอในแบบหลัง ผู้เขียนจะมุ่งหาคำตอบว่า เพราะเหตุใดผู้พูดชาวไทยและชาวญี่ปุ่นจึงใช้คำว่า “เกรงใจ” และ “enryo” ในการสื่อสาร และคำที่มีความหมายตรงกันในทั้งสองภาษานี้มีหน้าที่ในการแสดงออกถึงความสุภาพ/หรือไม่สุภาพ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้ผู้เขียนจะจำแนกหน้าที่ (function) ของคำทั้งสอง โดยจะอธิบายจากมุมมองเรื่องความสุภาพตามแนวคิดเรื่องกลยุทธ์หลักความสุภาพ (grand strategy of politeness) ของลีช (Leech, 2007, 2014) เป็นหลัก

2. แนวคิดเรื่อง “ความเกรงใจ” และ “enryo” ในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น

ในหัวข้อนี้ ผู้เขียนจะทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับความเกรงใจและ enryo เสียก่อน เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงฐานคิดของการใช้คำว่า “เกรงใจ” และ “enryo suru” จากนั้นผู้เขียนจะกล่าวถึงแนวคิดเรื่องกลยุทธ์หลักความสุภาพที่นำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการจำแนกหน้าที่ของคำว่า “เกรงใจ” และ “enryo” ในการศึกษาครั้งนี้

2.1 คำจำกัดความของ “ความเกรงใจ” ในภาษาไทย และ “enryo” ในภาษาญี่ปุ่น

หากเราค้นหาความหมายของคำว่า “ความเกรงใจ” ในพจนานุกรมภาษาไทย-ญี่ปุ่น เราจะพบว่า ส่วนใหญ่จะกำหนดให้คำว่า “ความเกรงใจ” ในภาษาไทยมีความหมายเทียบเท่ากับคำในภาษาญี่ปุ่นว่า “enryo” และคำกริยา “เกรงใจ” แปลตรงกับคำกริยา “enryo suru” (Matsuyama, 1998) แม้ว่าความหมายจากพจนานุกรมจะทำให้เราสามารถอนุมานได้ว่า “ความเกรงใจ” และ “enryo” มีความคล้ายคลึงกัน แต่เท่าที่ผ่านมาก็ยังไม่ปรากฏงานวิจัยใดๆ ที่เปรียบเทียบความหมายของคำทั้งสองคำนี้เพื่อเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เกิดความชัดเจนว่า มโนทัศน์เรื่อง “ความเกรงใจ” กับ “enryo” เป็นสิ่งเดียวกัน

คุโบะ (Kubo, 2005a) ได้ให้คำจำกัดความของแนวคิด “enryo” (遠慮) โดยยึดความหมายตามตัวอักษร 2 ตัว คือ 遠 (en) และ 慮 (ryo) อักษรตัวแรก “en” แปลว่า

‘ระยะห่าง’ ส่วนอักษรตัวที่สอง “ryo” แปลว่า ‘การพิจารณา’ เมื่อนำคำทั้งสองมาผนวกกัน คำว่า “enryo” จึงสามารถตีความได้ว่าหมายถึง การพิจารณาระยะห่างทางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟังที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องระมัดระวังและพิจารณาให้เป็นไปอย่างเหมาะสม เพื่อรักษาความสัมพันธ์ในเชิงสังคมระหว่างกันเอาไว้ การพิจารณาและระมัดระวังในที่นี้ หมายความว่าไปถึงการสังเกตที่จะกระทำการบางอย่างหรือการแสดงออกด้วยความอ่อนน้อมเพื่อระวังไม่ให้เกิดการกระทำของตนเองกลายเป็นการรบกวนผู้อื่น หรือกล่าวอีกทางหนึ่งคือ เป็นการกระทำที่มุ่งเน้นการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้ฟังหรือผู้อื่นเป็นสำคัญ (Kubo, 2005a, p. 140) คำอธิบายที่คุโบะให้ไว้เป็นไปในแนวทางเดียวกับนักวิชาการท่านอื่นอีกหลายท่าน (Doi, 1986; Wierzbicka, 1997; Koyama & Ikeda, 2011; Takita, 2012) ที่มองว่า “enryo” คือ ความพยายามควบคุมตัวเอง (self-restraint) โดยไม่แสดงความรู้สึกที่แท้จริงหรือความคิดเห็นของตัวเองให้อีกฝ่ายได้รับรู้ เพราะความรู้สึกหรือความคิดของตนอาจทำให้ผู้อื่นไม่พอใจ และส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในพวกพ้องหรือกลุ่มที่ตนสังกัดอยู่ (Wierzbicka, 1997, p. 246) มุมมองดังกล่าวข้างต้นนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความเกรงใจของไทย ดังที่ทรงธรรม อินทจักร (Intachakra, 2012, p. 626) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “เกรงใจ” ไว้ว่า คำว่า “เกรง” ในที่นี้อาจไม่ได้หมายถึง “กลัว” (fear) แต่น่าจะมีความหมายตรงกับ “เป็นห่วง” (concern) หรือ “กังวล” (anxiety) ว่า คำพูดหรือการกระทำของตนเองจะส่งผลให้ผู้อื่นรู้สึกอย่างไร เนื่องด้วยความเกรงใจเป็นการแสดงถึงความรู้สึกกังวลของผู้พูดว่า ตนเองควรจะกระทำหรือไม่กระทำการบางอย่างอย่างไรเพื่อให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์หรือได้รับความสะดวกสบาย ดังนั้นผลของการแสดงความเกรงใจจึงอาจทำให้ผู้พูดต้องกระทำในสิ่งที่ตนไม่ยอมทำหรือไม่อาจทำสิ่งที่ตนต้องการได้เพื่อให้อีกฝ่ายได้ประโยชน์ (Ukosakul, 2005, p. 122)

อนึ่ง ผู้ศึกษาด้านแนวคิดเรื่องความเกรงใจในสังคมไทยอย่างโมล (Mole, 1973) และคลอสเนอร์ (Klausner, 2002) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความเกรงใจไว้ว่า ความเกรงใจในสังคมไทยเป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างการให้ความเคารพ (deference) และความเอาใจใส่ต่อผู้อื่น (consideration to others) เอาไว้ (Klausner, 2002, p. 258) กล่าวคือ เป็นหลักปฏิบัติที่ผู้น้อยพึงแสดงต่อผู้ที่มีสถานะทางสังคมสูงกว่าหรือผู้มีอาวุโสกว่า (Mole, 1973, p. 74) โดยให้ความเอาใจใส่และแสดงความสังเกตที่จะกระทำการใดก็ตามอันเป็นการรบกวนอีกฝ่ายอย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาเกี่ยวกับความเกรงใจบางท่านก็ได้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไป โดยมองว่า ความเกรงใจอาจไม่ได้จำกัดแค่การแสดงออกต่อผู้ที่มีสถานภาพเท่ากันหรือต่ำกว่า

รวมทั้งคนใกล้ชิด (เช่น สามีภรรยาหรือเพื่อนสนิท) ได้ด้วยเช่นกัน (Komin, 1991, p. 136) ประเด็นดังกล่าวนี้มีความแตกต่างจากมุมมองเรื่อง “enryo” ของชาวญี่ปุ่นโดยทั่วไปที่มักมองว่าเราอาจไม่จำเป็นต้องแสดงความเกรงใจต่อบุคคลใกล้ชิด (Kubo, 2005a, p. 141; Takita, 2012, p. 191) เนื่องจากชาวญี่ปุ่นมีมุมมองว่า บุคคลใกล้ชิดจะมีความรักและความให้อภัยต่อผู้พูดเสมอ พวกเขาจึงสามารถยอมรับได้เมื่อผู้พูดกล่าวถ้อยคำอย่างตรงไปตรงมา (Maynard, 1993)

2.2 การใช้ภาษาที่แสดงความเกรงใจในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น

การศึกษาเกี่ยวกับการแสดงออกถึงความเกรงใจของชาวญี่ปุ่นที่เรียกว่า “enryo” กล่าวได้ว่ามีมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 70 โดยมักเป็นการกล่าวถึงในเชิงแนวคิดและจิตวิทยาเชิงสังคมเป็นสำคัญ (อาทิ Doi, 1986; Lebra, 1993) ในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษานั้น นักภาษาศาสตร์ชาวญี่ปุ่นที่ศึกษาเกี่ยวกับ “enryo” หลายท่านได้อธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาที่แสดงถึงแนวคิดดังกล่าวจากมุมมองทางสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นเอง อิชิอิ (Ishii, 1984) อธิบายลักษณะเฉพาะของการสื่อสารของชาวญี่ปุ่นไว้ว่า เมื่อชาวญี่ปุ่นจะกล่าวถ้อยคำใดถ้อยคำหนึ่งเพื่อสื่อสารไปยังผู้ฟัง ผู้พูดมักจะพิจารณาถึงสภาพทางจิตใจของผู้รับสารนั้น และส่งสารไปอย่างอ้อมค้อมโดยหวังว่าผู้ฟังจะเข้าใจเจตนาของผู้พูดที่แฝงเอาไว้ได้ ภาษาที่ถูกถ่ายทอดออกไปยังผู้ฟังจึงอาจถูกตัดทอนให้สั้นลงหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความกำกวม คำอธิบายดังกล่าวเป็นไปในทำนองเดียวกับการศึกษาของมิอิเคะ (Miike, 2003) ที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่าง “enryo” และการแนวคิดเรื่อง “sasshi” (การสังเกตและพิจารณาความรู้สึกของผู้อื่น) ว่าเป็นผลมาจากภาวะทางจิตใจอย่างหนึ่งของชาวญี่ปุ่นที่เรียกว่า “amae” ซึ่งหมายถึงความต้องการที่จะได้รับความรักหรือการยอมรับจากผู้อื่น

แนวคิดเรื่อง “enryo” ในภาษาญี่ปุ่นนั้น สามารถแสดงออกผ่านทางการใช้ภาษาได้หลากหลายรูปแบบและหลายกลวิธีไม่ว่าจะเป็นการใช้คำกริยา “enryo suru” หรือ การใช้ถ้อยคำอื่น ๆ อาทิ การปฏิเสธการเสนอให้ความช่วยเหลือด้วยคำว่า “ie ie” (‘ไม่ ไม่’) หรือ “tondemonai” (‘ไม่เป็นไร’) เพื่อแสดงออกว่า ผู้พูดลืงเลที่จะได้รับความช่วยเหลือนั้นๆ เพราะเกรงจะเป็นการรบกวนอีกฝ่าย (Takita, 2012, p. 190) ผู้เขียนหยิบยกตัวอย่างจากการศึกษาของคุโบะ (Kubo, 2005a, p. 143) ในตัวอย่างนี้เจ้าของบ้าน (A) และภรรยา (C) ได้เชิญให้แขก (B) พักค้างคืนที่บ้านของตนอีกคืนหนึ่ง ในความเป็นจริง ผู้เป็นแขกสามารถพักต่ออีกคืนหนึ่งได้ เนื่องจากวันรุ่งขึ้นยังคงเป็นวันหยุดและเขาเองก็มีได้มีธุระ

ต้องเดินทางไปที่ใด แต่กระนั้นผู้เป็นแขกก็ได้ตอบกลับการเชื้อเชิญนั้นด้วยถ้อยคำว่า
“tondemonai” (‘ไม่เป็นไร’)

ตัวอย่างที่ 1

- 1 A: tomatte irasshai
(‘ขอเชิญค้างคืนต่อ นะครับ’)
- 2 B: **tondemonai** oitoma shimasu
(‘ไม่เป็นไรครับ ขอกลับเลยดีกว่าครับ’)
- 3 A: natsuyasumi jya arimasen ka
(‘เป็นช่วงวันหยุดฤดูร้อนไม่ใช่หรือครับ’)
- 4 C: sou ossharazuni
(‘จริงด้วย อย่าปฏิเสธเลยนะคะ’)

(ดัดแปลงจาก Kubo, 2005a, p. 143)

คำตอบที่แขกให้กับเจ้าของบ้าน (ผลัดที่ 2) แสดงให้เห็นถึงความคิดของแขกที่ว่า การพักค้างคืนที่บ้านของผู้อื่นอาจทำให้เจ้าของบ้านไม่สะดวกสบาย เขาจึงต้องเห็นแก่ประโยชน์ของผู้เป็นเจ้าของบ้านและพยายามรบกวนเจ้าของบ้านให้น้อยที่สุดหรือหลีกเลี่ยงที่จะรบกวน แม้ว่าแขกผู้มาเยือนกันจะมีความต้องการที่จะอยู่ค้างที่บ้านของเจ้าบ้านอีกคืนหนึ่งก็ตาม แต่เขาก็จำต้องแสดงออกถึงความเกรงใจด้วยการตอบว่า “tondemonai” (‘ไม่เป็นไร’)

นอกจากตัวอย่างข้างต้นแล้วความเกรงใจในสังคมญี่ปุ่นยังแสดงออกด้วยคำขอโทษ “sumimasen” ในการตอบปฏิเสธบุคคลอื่น เพื่อแสดงว่า ผู้พูดคำนึงถึงความรู้สึกของผู้ที่ถูกปฏิเสธและรู้สึกเสียใจที่ทำให้เขาต้องเสียหน้าหรือไม่ได้รับการยอมรับ นอกจากนี้ในภาษาญี่ปุ่นยังมีการใช้สำนวนต่าง ๆ อาทิ “sou desu kedo” เมื่อต้องการให้ความเห็นที่แตกต่างออกไป โดยแสดงการให้การยอมรับความเห็นของผู้อื่นเสียก่อน ด้วยเกรงว่าความคิดเห็นที่ต่างไปของตนจะทำให้ผู้อื่นเสียหน้าได้ หรือการใช้สำนวน “sore wa chotto” ซึ่งบ่งชี้ว่า ผู้พูดลังเลที่จะตอบปฏิเสธการชวนของผู้อื่นจึงกล่าวในทำนองว่าผู้พูดมีความติดขัดบางประการ การใช้ถ้อยคำเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมประการหนึ่งของชาวญี่ปุ่นที่มักไม่กล่าวถ้อยคำที่สื่อเจตนาอย่างตรงไปตรงมาเพราะเสี่ยงต่อการทำให้ผู้อื่นเสียหน้า (Takita, 2012, p. 191)

สำหรับการแสดงออกถึงความเกรงใจในสังคมไทยนั้น กล่าวได้ว่ายังคงมีผู้ศึกษาในประเด็นนี้ไม่มากนัก หนึ่งในนั้นคือการศึกษาของทรงธรรม อินทจักร (Intachakra, 2012) ทรงธรรม อินทจักรได้เสนอกลวิธีแสดงความเกรงใจของชาวไทยไว้ 4 กลวิธีซึ่งเป็นการเรียงลำดับตามหลักปฏิบัติเรื่องการลดค่าของตนเอง (self-abnegation) และการให้ประโยชน์กับผู้อื่น (other-accommodation) จากมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุด ได้แก่ 1) การไม่สื่อสาร 2) การทำให้เชื่อเป็นอื่น 3) การลดรสนิยมของตนอย่างเปิดเผย และ 4) การแสดงเจตนาเชิงลึงเล (ทรงธรรม อินทจักร, 2553, น. 26) อีกทั้งได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความเกรงใจของคนในสังคมไทยเอาไว้ว่า ความเกรงใจอาจไม่ใช่สิ่งเดียวกันกับความสุภาพเสียทีเดียว แม้ว่าความสุภาพและความเกรงใจต่างแสดงถึงความเอาใจใส่ของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟังเช่นเดียวกัน แต่ตามแนวคิดเรื่องความสุภาพที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดของบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1987) นั้น เมื่อผู้พูด มีเจตนาที่จะกระทำการบางอย่างที่อาจเป็นการรบกวนผู้ฟัง ผู้พูดก็ยังคงสื่อสารถึงเจตนาของตนให้ผู้ฟังได้รับรู้ เพียงแต่ผู้พูดมีการแสดงถึงความเอาใจใส่ความรู้สึกของผู้ฟังโดยกลวิธีแสดงความสุภาพแบบต่าง ๆ (เช่น กลวิธีต่าง ๆ ตามแนวคิดของบราวน์และเลวินสัน) แต่หากผู้พูดมีความเกรงใจต่อผู้ฟัง และไม่ต้องการที่รบกวนผู้ฟังอย่างแท้จริง เมื่อผู้พูดมีเจตนาบางอย่าง เขาอาจจะไม่สื่อเจตนาที่ออกมาหรือไม่กระทำการใดๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองเลยก็ได้ (Intachakra, 2012, p. 623) ทรงธรรม อินทจักรเรียกกลวิธีการแสดงความเกรงใจแบบนี้ว่าเป็น “การไม่สื่อสาร” (non-communication) ซึ่งเป็นหนึ่งในกลวิธีแสดงความเกรงใจ 4 ประการ (ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น) ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงคนหนึ่ง (B) อาศัยอยู่ที่อะพาร์ตเมนต์ เธอมีอาการภูมิแพ้ เมื่อเพื่อนของเธอ (A) มาเยี่ยมที่ห้องจึงพบว่าผู้หญิงคนนี้จะปิดหน้าต่างเมื่อได้กลิ่นบุหรีที่โชยมาจากห้องข้างๆ เพื่อนจึงถามว่า

ตัวอย่างที่ 2

1 A: ทำไมไม่ไปบอกเขาไม่ให้สูบบุหรี

2 B: เกรงใจ

(ดัดแปลงจาก ทรงธรรม อินทจักร, 2553, น. 27)

การที่ผู้หญิงในตัวอย่างข้างต้นไม่แจ้งคนที่พักอยู่ข้างห้องว่าไม่ให้สูบบุหรี แต่กลับยอมเป็นฝ่ายลำบากในการที่จะต้องปิดหน้าต่างเพื่อป้องกันกลิ่นบุหรีที่โชยเข้ามาในห้อง เป็นการไม่สื่อสารซึ่งแสดงถึงการลดคุณค่าของเธอเอง และให้ประโยชน์แก่ผู้ที่อยู่ข้างห้อง แม้ว่าเขาจะไม่รับรู้ถึงความเกรงใจของเธอก็ตาม หากเธอทำตามความต้องการที่แท้จริง

ของตนซึ่งคือการบอกให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบ ก็อาจเป็นการสร้างความขัดแย้งกับบุคคลที่อยู่ร่วมอะพาร์ตเมนต์เดียวกันและห้องติดกันซึ่งอาจทำให้มองหน้ากันไม่ติดในอนาคต

ทั้งนี้ เนื่องด้วยการศึกษาของทรงธรรม อินทจักร (ดังที่ผู้วิจัยได้ทบทวนไว้ข้างต้น) เป็นการศึกษาการใช้ภาษาเพื่อสื่อความเกรงใจ โดยใช้ข้อมูลที่มีผู้บอกเล่าเรื่องราวกับผู้วิจัยว่า การที่เขาพูดเช่นนั้นเป็นเพราะเขารู้สึกเกรงใจ มิได้เป็นการศึกษาหน้าที่ของคำกริยา “เกรงใจ” ที่ผู้พูดใช้ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่เขาผู้นั้นรู้สึกเกรงใจในการศึกษานี้ ผู้เขียนจึงมีอาจนำกรอบแนวคิดของทรงธรรม อินทจักร มาใช้ในการวิเคราะห์จัดประเภทหน้าที่ของคำกริยา “เกรงใจ” และ “enryo” ได้ทั้งหมด แต่จะนำมาใช้ในการอธิบายการปฏิสัมพันธ์ของชาวไทยในบางกรณี นอกจากนี้ การศึกษาของทรงธรรม อินทจักร เป็นการศึกษาในเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ปลดพันธนาการ (Emancipatory Pragmatics) ที่เน้นการวิเคราะห์ภาษาจากมุมมองของเจ้าของภาษาที่ทำการศึกษานั้น ๆ แทนการอธิบายปรากฏการณ์ทางภาษาของสังคมหนึ่งด้วยทฤษฎีที่ถูกคิดค้นจากมุมมองของอีกสังคมหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นทฤษฎีที่คิดค้นโดยชาวตะวันตก (Hanks, Ide, & Katagiri, 2009, p. 2) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบทความนี้ของผู้เขียน เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมไทยและญี่ปุ่น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรจะมีแนวคิดที่สามารถเป็นแกนกลางเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเปรียบเทียบความเหมือนหรือแตกต่างให้ชัดเจนได้มากขึ้น ผู้เขียนเลือกใช้แนวคิดที่เรียกว่า “กลวิธีหลักความสุภาพ” (Grand Strategy of Politeness) ของลีช (Leech, 2007, 2014) ลีชได้นำเสนอ “หลักปฏิบัติ” (maxim) ต่างๆ เอาไว้เพื่อเป็นมาตรวัดว่า สังคมใดให้ความสำคัญกับ “หลักปฏิบัติ” ไตมากกว่ากัน มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ จะช่วยให้เห็นได้ชัดเจนขึ้นว่า การแสดงออกถึงความเกรงใจของชาวไทยและชาวญี่ปุ่นจะมีจุดร่วมและมีความแตกต่างกันอย่างไรบ้างภายใต้หลักเกณฑ์เดียวกันดังรายละเอียดที่จะนำเสนอในหัวข้อต่อไป

3. ทฤษฎีกลวิธีหลักความสุภาพ

ด้วยความที่ความเกรงใจ (“enryo”) คือ การยับยั้งการกระทำของผู้พูดเอง เนื่องจากผู้พูดคำนึงถึงผู้อื่นเป็นสำคัญ ผู้ศึกษาเกี่ยวกับความเกรงใจในสังคมญี่ปุ่นจึงมักมีมุมมองว่า ความเกรงใจเป็นรูปแบบหนึ่งของความสุภาพ และการแสดงความเกรงใจก็ถือเป็นวิธีการรักษาระยะห่างกับผู้ที่ถูกพูดให้ความเคารพให้เกียรติ (Wierzbicka, 1997, p. 245) ในการศึกษาชิ้นนี้ ผู้เขียนจึงจะวิเคราะห์หน้าที่ของ “ความเกรงใจ” และ “enryo” ในมุมมองเรื่องความสุภาพ โดยใช้แนวคิดด้านความสุภาพของลีช (Leech, 2014) ที่เรียกว่า “กลวิธีหลักความสุภาพ” ลีช ได้พัฒนาแนวคิดที่เรียกว่า “กลวิธีหลักความสุภาพ” (GSP) ขึ้น ซึ่ง

เป็นการพัฒนาจากแนวคิดเดิมที่เรียกว่า หลักแห่งความสุภาพ (politeness principle หรือ PP) (Leech, 1983) ที่เขาได้เคยเสนอไว้ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 แนวคิด “กลวิธีหลักความสุภาพ” นี้ ว่าด้วยเรื่องของหลักปฏิบัติประเภทต่างๆ ที่คนโดยทั่วไปยึดถือและกระทำเพื่อให้ตนบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่าง ซึ่งหลักปฏิบัติเหล่านั้นอยู่ภายใต้หลักการใหญ่เพียงประการเดียว นั่นคือหลักการที่ว่า “เพื่อที่จะแสดงความสุภาพ ผู้พูดจึงแสดงให้เห็นว่า ผู้พูดให้ความสำคัญกับผู้ฟัง หรือแสดงออกว่าผู้พูดลดความสำคัญของตนเองลง” (Leech, 2007, p. 181) ลิซได้นำเสนอหลักปฏิบัติต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงหลักการใหญ่ข้างต้นนี้ ซึ่งนักวิจัยปฏิบัติศาสตร์หลายท่านรวมถึงลิซเองมองว่า สามารถนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์การสื่อสารความสุภาพทั้งในสังคมตะวันตกและตะวันออกได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใช้ในการเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความสุภาพระหว่างวัฒนธรรม (Spencer-Oatey & Franklin, 2009, p. 31) ลิซจำแนกหลักปฏิบัติออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ หลักปฏิบัติที่เน้นผู้อื่นเป็นสำคัญ (O-oriented maxims) และหลักปฏิบัติที่เน้นการควบคุมผู้พูดเอง (S-oriented maxims) (ซึ่งถือเป็นการลดประโยชน์ที่ผู้พูดพึงได้รับ) ลิซจัดประเภทหลักปฏิบัติที่เน้นผู้อื่นเป็นสำคัญว่าเป็นการแสดงความสุภาพเชิงบวก¹ (pos-politeness) ซึ่งเป็นกลวิธีของการให้ “หน้า” ต่อผู้อื่น (face-enhancing act) หรือการแสดงการยอมรับผู้อื่นโดยเน้นความสำคัญของประโยชน์ที่ผู้อื่นพึงได้รับ ส่วนหลักปฏิบัติที่เน้นการควบคุมตนเองเป็นการแสดงความสุภาพเชิงลบ (neg-politeness) ซึ่งเป็นกลวิธีที่ผู้พูดใช้เพื่อลดความรุนแรงเมื่อเจตนาของผู้พูดที่ต้องการกระทำบางอย่างเป็นการรบกวนหรือละเมิดต่อผู้ฟัง (Leech, 2014, p. 89) หลักปฏิบัติทั้ง 2 ประเภทยังจำแนกออกเป็นหลักปฏิบัติย่อยประเภทละ 5 ข้อ ดังนี้

---

¹ ผู้เขียนใช้คำว่า “ความสุภาพเชิงบวก” เพื่อหมายถึง “pos-politeness” ตามแนวคิดของลิซ (Leech, 2007, 2014) ซึ่งมีความแตกต่างจาก “ความสุภาพเชิงบวก” ของบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1987) ตรงที่ความสุภาพเชิงบวกของบราวน์และเลวินสันเป็นกลวิธีหนึ่งที่ใช้ในการลดระดับ (redress) การคุกคามหน้า (face-threatening act (FTA)) ด้วยการให้การยอมรับผู้อื่น แต่สำหรับลิซ เขามองว่าการแสดงความสุภาพเชิงบวก คือการที่ผู้พูดมีเป้าหมายแต่แรกเริ่มคือต้องการให้คุณค่ากับผู้อื่น (face-enhancing act (FEA)) ไม่ใช่การลดระดับการคุกคามหน้า (FTA)

ตารางที่ 1

องค์ประกอบของกลวิธีหลักความสุภาพ

กลวิธีหลักความสุภาพ	
<p>หลักปฏิบัติที่เน้นผู้อื่นเป็นสำคัญ (แสดงความสุภาพเชิงบวก)</p> <p>1) หลักปฏิบัติด้านความเอื้อเฟื้อ (generosity maxim)</p> <p>2) หลักปฏิบัติด้านความชื่นชอบ (approbation maxim)</p> <p>3) หลักปฏิบัติด้านความจำเป็นที่ผู้พูดต้อง กระทำต่อผู้อื่น (obligation (of S to O) maxim)</p> <p>4) หลักปฏิบัติด้านการเห็นด้วย (agreement maxim)</p> <p>5) หลักปฏิบัติด้านความเห็นใจ (sympathy maxim)</p>	<p>หลักปฏิบัติที่เน้นการควบคุมผู้พูดเอง (แสดงความสุภาพเชิงลบ)</p> <p>1) หลักปฏิบัติด้านกาลเทศะ (tact maxim)</p> <p>2) หลักปฏิบัติด้านการถ่อมตน (modesty maxim)</p> <p>3) หลักปฏิบัติด้านความจำเป็นที่ผู้อื่นต้องกระทำ ต่อผู้พูด (obligation (of O to S) maxim)</p> <p>4) หลักปฏิบัติด้านการเลี่ยงแสดงความเห็น (opinion-reticence)</p> <p>5) หลักปฏิบัติด้านการเลี่ยงแสดงความรู้สึก (feeling-reticence)</p>

ดังที่ผู้เขียนสรุปไว้ในตารางข้างต้น การปฏิบัติตามหลักปฏิบัติที่เน้นผู้ฟังเป็นสำคัญสามารถกระทำได้โดย 1) การให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้อื่นต้องการ (หลักปฏิบัติด้านความเอื้อเฟื้อ) 2) การให้ความสำคัญกับความสามารถของผู้อื่น (หลักปฏิบัติด้านความชื่นชอบ) 3) การให้ความสำคัญแก่สิ่งที่ผู้พูดพึงกระทำต่อผู้อื่น (หลักปฏิบัติด้านความจำเป็นที่ผู้พูดต้องกระทำต่อผู้อื่น) 4) การให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้อื่น (หลักปฏิบัติด้านการเห็นด้วย) และ 5) การให้ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้อื่น (หลักปฏิบัติด้านความเห็นใจ) ส่วนหลักปฏิบัติที่เน้นการควบคุมตนเองจำแนกออกได้เป็น 1) การลดคุณค่าของสิ่งที่ผู้พูดต้องการลง (หลักปฏิบัติด้านกาลเทศะ) 2) การลดคุณค่าของผู้พูดลง (หลักปฏิบัติด้านการถ่อมตน) 3) การลดความสำคัญของสิ่งที่ผู้อื่นพึงกระทำต่อผู้พูดลง (หลักปฏิบัติด้านความจำเป็นที่ผู้อื่นต้องกระทำต่อผู้พูด) 4) การลดความสำคัญของความคิดเห็นของผู้พูดเอง (หลักปฏิบัติด้านการเลี่ยงแสดงความเห็น) และ 5) การลดความสำคัญของความรู้สึกของผู้พูดเอง (หลักปฏิบัติด้านการเลี่ยงแสดงความรู้สึก) สันนิษฐานว่าแต่ละสังคมน่าจะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติแต่ละข้อไม่เท่ากัน สังคมหนึ่งอาจเน้นที่หลักปฏิบัติข้อใดข้อหนึ่งเป็นหลัก ในขณะที่อีกสังคมหนึ่งอาจให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติข้ออื่น ๆ มากกว่า เป็นต้น

4. ข้อมูลและการจำแนกข้อมูล

ผู้เขียนศึกษาหน้าที่ของ “ความเกรงใจ” และ “enryo” ในการปฏิสัมพันธ์ โดยรวบรวมข้อมูลจากคลังข้อมูลของแต่ละภาษา สำหรับข้อมูลภาษาไทยนั้น ผู้เขียนเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ ในพระราชบัญญัติสมเด็จพะเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งรวบรวมไว้โดยภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเก็บข้อมูลภาษาญี่ปุ่นจากคลังข้อมูลที่จัดทำโดย National Institute for Japanese Language and Linguistics ข้อมูลภาษาไทย ที่นำมาศึกษาจะต้องมีคำว่า “เกรงใจ” และในกรณีภาษาญี่ปุ่นจะต้องมีคำว่า “enryo” ตามด้วยกริยารูปต่าง ๆ อาทิ “enryo suru” (รูปพื้นฐาน) “enryo shimasu” (รูปแสดงการให้เกียรติ) “enryo sasete itadakimasu” (รูปถ่อมตัว) เป็นต้น

จริงอยู่ที่นักวิจัยปฏิบัติศาสตร์หลายท่านมักให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลการสนทนาโต้ตอบในสถานการณ์จริง (authentic discourse) เนื่องจากเป็นข้อมูลภาษาที่มีความเป็นธรรมชาติและมีความน่าเชื่อถือ (Leech, 2014, p. 254) กระนั้นก็ดี ด้วยข้อจำกัดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการความเป็นส่วนตัวของผู้บอกภาษา และข้อจำกัดทางด้านเวลาของผู้เขียนต้องเก็บข้อมูลสถานการณ์จริงจากสองสังคม ทั้งสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น การเก็บข้อมูลในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นไปได้ยากในทางปฏิบัติ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนจึงเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลที่ได้มีรวบรวมไว้แล้ว โดยคัดเลือกทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นการสนทนาเชิงโต้ตอบ ผู้เขียนจึงคัดเลือกข้อมูลเฉพาะที่รวบรวมมาจากนวนิยายเท่านั้น

ผู้เขียนเก็บข้อมูลโดยการป้อนคำว่า “เกรงใจ” และเลือกข้อมูลจากหมวด “Fiction” หรือจากนวนิยาย การป้อนคำว่า “เกรงใจ” เข้าไปในช่องสืบค้นนั้น ทำให้มีตัวอย่างประโยคที่ปรากฏคำว่า “เกรงใจ” ในหลากหลายบริบทด้วยกัน อาทิ คำว่าเกรงใจ ที่ปรากฏในบริบทการกล่าวถึงพฤติกรรมตนเองที่มีต่อบุคคลที่ 3 เป็นต้นว่าผู้พูดบอกเล่าให้ผู้ฟังฟังว่า สาเหตุที่เขากล่าวหรือไม่กล่าวถ้อยคำหนึ่งๆ ต่อบุคคลที่ 3 เป็นเพราะเขารู้สึกเกรงใจ หรือคำว่า “เกรงใจ” ที่ปรากฏในการตอบปฏิเสธของผู้ที่ได้รับความเกรงใจ โดยกล่าวว่า “ไม่ต้องเกรงใจ” รวมถึงคำว่า “เกรงใจ” ที่ปรากฏเมื่อผู้พูดกล่าวถึงหลักปฏิบัติหรือมารยาทที่บุคคลฟังแสดงต่อกัน อย่างไรก็ตาม คำว่า “เกรงใจ” ที่ผู้เขียนนำมาวิเคราะห์นี้ เป็นคำที่ปรากฏในผลัดของผู้พูดที่กล่าวคำว่า “เกรงใจ” ต่อบุคคลที่ 2 เท่านั้น อนึ่ง เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวอย่างข้อมูลข้างต้นได้ถูกนำมาใช้กับการคัดเลือกข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาญี่ปุ่นด้วยเช่นกัน ข้อมูลภาษาญี่ปุ่นที่นำมาศึกษาจะต้อง

ปรากฏคำว่า “enryo suru” ในบริบทที่ผู้พูดกำลังสนทนากับต่อบุคคลที่เป็นเป้าหมายของการเกรงใจเท่านั้น

5. หน้าที่ของ “ความเกรงใจ” และ “enryo” ในภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น

จากที่ผู้เขียนได้ทบทวนแนวคิดและคำจำกัดความของ “ความเกรงใจ” และ “enryo” ในภาษาญี่ปุ่น เราอาจสรุปได้ในเบื้องต้นว่า ความเกรงใจเป็นการกระทำที่เน้นผู้ฟังหรือผู้อื่นเป็นสำคัญ ดังนั้นเมื่อผู้พูดคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นเป็นหลัก ผู้พูดจึงมีความลังเลหรืออดเว้นที่จะแสดงเจตนาที่แท้จริงของตนให้ผู้ฟังที่ตนเกรงใจได้ทราบ ในหลายกรณีเรามักบอกเล่าให้ผู้ฟังทราบว่า เรารู้สึกเกรงใจต่อคนคนหนึ่ง แต่ก็มีในอีกหลายกรณีเช่นกันที่ชาวไทยและชาวญี่ปุ่นกล่าวต่อผู้ฟังที่เขาเกรงใจว่า ผู้พูด “เกรงใจ” หรือ “enryo shimasu” ต่อบุคคลผู้นั้น ในบทความนี้ผู้เขียนได้วิเคราะห์หน้าที่ของ “ความเกรงใจ” ในภาษาไทย โดยเปรียบเทียบกับหน้าที่ของ “enryo” ในภาษาญี่ปุ่นซึ่งได้มีนักภาษาศาสตร์ท่านอื่น ๆ เคยศึกษาไว้ ผลการศึกษาพบว่า ชาวไทยมีการใช้คำว่าเกรงใจเพื่อทำหน้าที่ 4 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) เพื่อปฏิเสธผู้ฟังโดยแท้ 2) เพื่อแสดงความเป็นห่วงต่อผู้ฟัง 3) เพื่อร้องขอการยืนยันจากผู้ฟัง และ 4) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของผู้พูดเอง ในบรรดาหน้าที่ทั้ง 4 ประการนี้มีเพียงหน้าที่ประการที่หนึ่งเท่านั้นที่ปรากฏเช่นเดียวกับในภาษาญี่ปุ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 เพื่อปฏิเสธผู้ฟังโดยแท้

ทาคิตะ (Takita, 2012) ผู้ศึกษาเกี่ยวกับความเกรงใจในภาษาญี่ปุ่นได้กล่าวถึงหน้าที่ของ “enryo” ในการสนทนาระหว่างผู้พูดและผู้ฟังซึ่งเป็นบุคคลที่ผู้พูดเกรงใจได้เสนอมุมมองไว้ว่า แม้ว่าแนวคิดเรื่อง “enryo” ในสังคมญี่ปุ่นจะเป็นการแสดงออกถึงความเห็นใจและความใส่ใจในความรู้สึกของผู้อื่นซึ่งทำให้ผู้พูดมักลังเลที่จะแสดงความเห็นของตนเอง แต่การใช้สำนวน “enryo” ในการสื่อสารกับผู้ฟังที่ผู้พูดเกรงใจสามารถทำหน้าที่แสดงเจตนาการปฏิเสธได้ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิเสธคำเชิญหรือการปฏิเสธการเสนอให้ความช่วยเหลือ การปฏิเสธที่เกิดขึ้นนั้นถือเป็นการปฏิเสธโดยแท้เนื่องด้วยผู้พูดมิได้ปฏิเสธเพื่อหวังให้คู่สนทนากล่าวยืนยันที่จะเชิญชวน/เชื้อเชิญ/เสนอความช่วยเหลืออีกครั้ง แต่เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้พูดเองที่ต้องการความเป็นเอกเทศโดยไม่ต้องให้ผู้ฟังเข้ามาล้วงล้ำ (Takita, 2012, p. 192) กล่าวอีกทางหนึ่งคือ ผู้พูดใช้ภาษาที่แสดงถึง “ความเกรงใจ”/ “enryo” เพียงเพื่อรักษาน้ำใจของผู้ฟัง แต่มีเจตนาที่แท้จริงคือการปฏิเสธ

ผู้เขียนพบหน้าที่ของความเกรงใจที่แสดงการปฏิเสธโดยแท้ดังที่ปรากฏในการศึกษาของทาคิตะในข้อมูลภาษาไทยและข้อมูลภาษาญี่ปุ่นที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้แม้ผู้เขียนจะไม่ได้รวบรวมข้อมูลจากการสอบถามว่าผู้ที่กล่าวถ้อยคำ “เกรงใจ” ด้วยว่ามีเจตนาเช่นไร แต่บริบทของการสนทนาที่อยู่แวดล้อมคำว่า “เกรงใจ” ก็สามารถทำให้ตีความได้ว่าผู้พูดกล่าวคำว่า “เกรงใจ” เพื่อแสดงเจตนาปฏิเสธ โดยให้เหตุผลของการปฏิเสธนั้น ว่าเป็นไปเพราะความรู้สึกกังวลว่าตนจะรบกวนผู้ฟัง แต่ในความเป็นจริงผู้พูดอาจไม่ได้รู้สึกกังวลเช่นนั้น เพียงแต่ไม่ต้องการรับการเสนอความช่วยเหลือจากผู้ฟัง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

- 1 A: บางทีไวรัสอาจจะมากับอีเมลก็ได้ วันนี้คุณได้เช็คเมลรีเปล่า
- 2 B: เช็ค แต่ฉันคิดว่าเครื่องมันแค่ทำงานช้ากว่าปกติเท่านั้น
- 3 A: นั่นไง เอาเป็นว่าเดี๋ยวผมให้เจ้าหน้าที่ดูแลระบบไปช่วยดูให้ดีกว่าไหม
- 4 B: ไม่เป็นไรค่ะ เกรงใจ ป่านนี้คุณวิรัชคงเรียกคนมาจัดการแล้ว

ในตัวอย่างนี้ A เสนอว่าจะตามเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบคอมพิวเตอร์ของ B แต่ B กลับไม่ได้ตอบรับความปรารถนาดีนั้น โดยกล่าวว่า “ไม่เป็นไร” ตามด้วยคำว่า “เกรงใจ” (ผลัดที่ 4) การใช้คำว่า “เกรงใจ” ของ B นั้น อาจมองได้ว่าเป็นการแสดงความลังเลที่จะรบกวนให้ A ต้องเป็นธุระไปตามเจ้าหน้าที่มาแก้ไขปัญหาให้ตน แต่หากพิจารณาบริบททางภาษาที่อยู่ในผลัดเดียวกัน “ป่านนี้คุณวิรัชคงเรียกคนมาจัดการแล้ว” จะเห็นได้ว่า B มีเหตุผลที่ไม่จำเป็นต้องรับการเสนอให้ความช่วยเหลือจาก A ฉะนั้นการกล่าวว่า “เกรงใจ” ของ B ในที่นี้จึงแสดงการทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการของ B เองที่ไม่ต้องการให้ A เข้ามาข้องเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้เสียมากกว่า

การใช้คำว่า “เกรงใจ” ในตัวอย่างข้างต้นนี้มีความสอดคล้องกับกรณีการใช้คำว่า “enryo suru” ในภาษาญี่ปุ่นตามตัวอย่างที่ทาคิตะ (Takita, 2012) ได้กล่าวเอาไว้ ผู้เขียนขอหยิบยกตัวอย่างบทสนทนาจากการศึกษาของทาคิตะดังนี้ ในตัวอย่างนี้ โนะมุระ (A) เป็นประธานบริษัท เขาได้กล่าวชวนโอะคาโนะ (B) ซึ่งเป็นพนักงานบริษัทคนหนึ่งไปทานอาหารเย็นด้วยกัน

ตัวอย่างที่ 4

- 1 A: Okano san konya gohan dokkade goissho shimasen ka
(‘คุณโอะคาโนะ เย็นนี้เราไปทานข้าวเย็นที่ไหนกันไหมครับ’)
- 2 B: iya iya konya wa go **enryo shitokimasu**
(‘ไม่ได้ ไม่ได้ เย็นนี้ต้องขอเกรงใจครับ’)
- 3 A: iya sonna enryo shinaide kudasai yo
(‘ไม่ต้องเกรงใจขนาดนั้นหรอกครับ’)
- 4 B: iya honto kyou wa kazoku to no yakusoku ga aru node **enryo sasete itadakimasu**
(‘เปล่าครับ จริง ๆ วันนี้มีนัดกับครอบครัว ก็เลยจะขอเกรงใจนะครับ’)

ในตัวอย่างนี้ โนะมุระ (A) เป็นผู้ออกปากชวนโอะคาโนะ (B) ด้วยตัวเอง ดังนั้นจึงไม่มีเหตุผลใดที่โอะคาโนะ (B) จะวิตกกังวลว่า ตนเองจะรบกวนโนะมุระ (A) หรือทำให้เขาต้องลำบากหรือไม่ ในทางตรงกันข้ามกลับเป็นโอะคะโนะ (B) เองที่มีนัดทานข้าวกับครอบครัวอยู่ก่อนแล้ว การถ้อยคำ “enryo shitokimasu” (ผลัดที่ 2) ที่โอะคาโนะ (B) กล่าวจึงถือเป็นการแสดงเจตนาปฏิเสธการชักชวน (Takita, 2012, p. 193) โดยการแสดงให้โนะมุระเข้าใจว่า เขาเองก็อยากไปทานข้าวด้วย แต่เพราะเขาเกรงว่าจะเป็นการรบกวนโนะมุระ เขาจึงเลือกที่จะไม่ไป ทั้งนี้เจตนาของโอะคะโนะที่ต้องการปฏิเสธถูกเน้นย้ำอีกครั้งในผลัดที่ 4 (“enryo sasete itadakimasu”) หลังจากที่เขากล่าวถึงสาเหตุที่ไม่สามารถไปทานอาหารกับโนะมุระได้

หากพิจารณาการแสดงความเกรงใจจากตัวอย่างที่ 3 และ 4 จากมุมมองเรื่องความสุภาพแล้วนั้น การใช้สำนวน “enryo” ของโอะคาโนะ (B) ในตัวอย่างที่ 4 แม้จะดูเหมือนเป็นการแสดงความสุภาพด้วยกลวิธีหลีกเลี่ยงที่จะการรบกวนผู้ฟัง (tact maxim) แต่ในอีกมุมหนึ่งก็สามารถพิจารณาได้ว่า โอะคาโนะกำลังปฏิเสธ และการปฏิเสธนั้นก็เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก นั่นคือ ปฏิเสธคำชวนของอีกฝ่ายเพื่อให้ตนเองได้ไปทานข้าวกับครอบครัว ในทำนองเดียวกันกับตัวอย่างที่ 3 การที่ B ตอบผู้ที่เสนอให้ความช่วยเหลือแก่เธอว่า “เกรงใจ” ก็ถือเป็นการปฏิเสธอย่างอ้อม สังเกตจากคำพูดต่อมาที่กล่าวถึงความจำเป็นที่ทำให้ผู้พูดไม่ต้องรบกวนผู้ฟัง และเป็นการให้ความสำคัญกับประโยชน์ของผู้พูดเอง ในแง่ที่ว่าผู้พูดจะได้ไม่ต้องเป็นธุระในการแจ้งยกเลิกบุคคลที่เธอได้ขอให้เขาช่วยตรวจเช็คเครื่องคอมพิวเตอร์ก่อนหน้านี้ ลิซมองว่า

การกระทำใดๆ ที่เป็นการทำเพื่อตนเองมากกว่าการทำเพื่อประโยชน์ที่ผู้อื่นพึงได้รับ ถือเป็น การฝ่าฝืน (violation) ต่อหลักปฏิบัติเรื่องความเอื้อเฟื้อ (generosity maxim) อย่างหนึ่ง โดยไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้ฟังต้องการ นั่นก็คือ การไปทานข้าวด้วยกัน (ตัวอย่างที่ 4) และการยอมรับความช่วยเหลือ (ตัวอย่างที่ 3) ทั้งนี้ในการศึกษาเรื่อง “enryo” ของ คุโบะ (Kubo, 2005b, p. 184) ได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับกรณีนี้ไว้ว่าเป็นการแสดงความ คำนึงถึง (hairyo) “ตนเอง” มากกว่าผู้ฟัง ซึ่งเป็นการใช้คำว่า “เกรงใจ” เพื่อสื่อความหมาย ขัดแย้งกับความหมายตามตัวอักษรและขัดแย้งกับแนวคิดเรื่องความเกรงใจแบบดั้งเดิม ตามที่ผู้เขียนได้ทบทวนไว้ในหัวข้อที่ 2

5.2 เพื่อแสดงความห่วงใยต่อผู้ฟัง

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้แนวคิดเรื่องความเกรงใจของญี่ปุ่นและไทยจะมีความ คล้ายคลึงกันอยู่มาก แต่การใช้คำว่า “เกรงใจ” เพื่อแสดงความห่วงใยต่อความ สะดวกสบายของผู้ฟังกลับไม่พบในข้อมูลญี่ปุ่น สำหรับภาษาไทยนั้น ผู้เขียนพบว่า คำว่า “เกรงใจ” อาจไม่ได้บ่งชี้ถึงเจตนาปฏิเสธเพื่อผลประโยชน์ของผู้พูดเอง (ดังหัวข้อที่ 5.1) หากแต่เป็นการปฏิเสธเพื่อให้ผู้ฟังได้ประโยชน์ โดยการแสดงความรู้สึกห่วงใยและเห็น แก่ประโยชน์ของผู้ฟังเป็นสำคัญ ซึ่งประโยชน์ของผู้ฟังในที่นี้หมายถึงความสะดวกสบาย ที่ผู้ฟังพึงจะได้รับและผู้พูดไม่มีเจตนาหรือไม่ต้องการที่จะรบกวน ตัวอย่างที่ 5 ต่อไปนี้ จิล (A) กับ กัน (B) เป็นคนรู้จักกัน เมื่อกัน (B) เดินทางมาเที่ยวประเทศฝรั่งเศส จิล (A) จึง ทำหน้าที่เป็นไกด์พาเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ ส่วนตัวอย่างที่ 6 ข้าว (A) ได้รับการดูแลเป็น อย่างดีจากจินตกา (B) ในขณะที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่กรุงเวียนนา

ตัวอย่างที่ 5

- 1 A: หิวหรือเปล่าคะ นี่หกโมงเย็นแล้ว ถ้าหิวจะได้หาอะไรทานกันก่อนกลับ
- 2 B: ยังอิม ๆ อยู่เลยครับ บีกแมคที่กินตอนบ่ายสองคงยังย่อยไม่หมด ผมว่า กลับไปทานบ้านกันดีกว่า ดีกนัก ผมเกรงใจคุณ
- 3 A: *ไม่ต้องเกรงใจหรอกคะ* บอกหลายหนแล้วว่าจิลเต็มใจ แล้วนี่กลับบ้าน มีอะไรทานหรือเปล่าคะ

ตัวอย่างที่ 6

- 1 A: ข้าวจะหัดขึ้นซั้วเว้ยกับแตรมนะคะ จะได้ไม่รบกวนคุณจินตกาล
บ่อย ๆ ข้าวเกรงใจนะค่ะ
- 2 B: *ไม่ต้องเกรงใจหรอกนะ* ผมรับปากกับคุณเอมีว่าจะช่วยแตรแคร้คุณ
ช่วงที่อยู่เวียนนา

ในตัวอย่างที่ 5 หากพิจารณาการอ้างเหตุผลของ B ที่ว่าเขายังไม่หิว (ผลัดที่ 2) อาจทำให้มองได้ว่า B ต้องการปฏิเสธคำชวนของ A และไม่ได้ต้องการให้ A รบกวนความเป็นส่วนตัวของเขา แต่ข้อความต่อมาที่แสดงความเป็นห่วงกลัวว่า A จะกลับบ้านดึก ทำให้อนุมานเจตนาของ B ได้ว่า ที่เขากล่าวคำว่า “เกรงใจ” นั้น เป็นเพราะเขารู้สึกกังวลที่ A จะต้องลำบากเพราะเขาเป็นสาเหตุ ในทำนองเดียวกันกับตัวอย่างที่ 6 การที่ A กล่าวว่าเธอจะหัดขึ้นซั้วเว้ยกับแตรมเองเป็นบริบทที่บ่งชี้ว่าเธอตระหนักว่าตนเองเป็นภาระที่ทำให้ B ต้องลำบากในการไปรับและมาส่งเธอ เธอจึงไม่ต้องการจะรบกวนเขามาก

ผู้เขียนเห็นว่า คำว่า “เกรงใจ” ทั้งในตัวอย่างที่ 5 และ 6 แม้จะเป็นการปฏิเสธความปรารถนาดีที่อีกฝ่ายหยิบยื่นให้คล้ายกับในหัวข้อที่ 5.1 แต่เนื่องจากผลที่ประโยชน์ได้รับจากวัจนกรรมการปฏิเสธนี้เป็นผู้ฟัง แม้ว่าผู้พูดอาจต้องการตอบรับข้อเสนอหรือต้องการรับการช่วยเหลือจากผู้ฟัง แต่ผู้พูดก็ยังมีความต้องการนั้นของตนไว้ ด้วยเหตุนี้เมื่อพิจารณาจากมุมมองด้านความสุภาพ ผู้เขียนจึงวิเคราะห์ว่า การใช้คำว่า “เกรงใจ” เพื่อทำหน้าที่แสดงความห่วงใยต่อผู้ฟังเป็นการแสดงความสุภาพตามหลักปฏิบัติเรื่องกาลเทศะ (tact maxim) ที่ว่าด้วยการให้ความสำคัญแก่ประโยชน์ที่ผู้ฟังพึงได้รับเป็นหลัก ในตัวอย่างที่ 5 B ให้ความสำคัญกับประโยชน์ของ A ที่จะได้ไม่ต้องกลับบ้านดึก เขาจึงเลือกที่จะปฏิเสธคำชวนของอีกฝ่าย ทั้งๆ ที่ตัวเขาเองอาจจะหิวและอยากไปทานอาหารเย็นก่อนกลับบ้าน และเสนอทางเลือกอื่นแทนซึ่งเป็นทางเลือกที่ไม่ได้เป็นการรบกวนผู้ฟังมากนัก เนื่องจากผู้พูดมีการเสนอทางเลือกแบบที่ไม่ต้องรบกวนผู้ฟังนี้เอง ผู้เขียนจึงมองว่าการใช้คำว่าเกรงใจในสถานการณ์นี้เป็นการที่ผู้พูดรู้สึก “เกรงใจ” ผู้ฟังอย่างแท้จริง โดยมีได้คาดหวังให้ผู้ฟังกล่าวชวนซ้ำอีกครั้ง ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ความปรารถนาดีของผู้พูดสามารถสื่อไปยังผู้ฟัง ผู้ฟังในทั้งสองตัวอย่างจึงกล่าวปฏิเสธด้วยการกล่าวว่า “ไม่ต้องเกรงใจ” ซึ่งถือเป็นคู่วัจนกรรม (adjacency pair) ที่พบอยู่บ่อยครั้งในการสนทนาของชาวไทย

อนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้เขียนไม่พบการใช้คำว่า “enryo” เพื่อแสดงว่าผู้พูดห่วงใยผู้ฟังจากข้อมูลภาษาญี่ปุ่นดังเช่นในข้อมูลภาษาไทย แต่พบในผลัดของผู้ที่ได้รับความเกรงใจ ซึ่งอยู่ในรูปปฏิเสธว่า “enryo shinaide kudasai” (‘ไม่ต้องเกรงใจ’) สำนวนดังกล่าวเป็นการแสดงความเห็นต่อถ้อยคำของผู้พูดในผลัดก่อนหน้านี้ ซึ่งไม่ว่าผู้ฟังจะกล่าวถ้อยคำใดก็ตาม ถ้อยคำนั้นจะถูกมองว่าเป็นเพราะเขารู้สึกเกรงใจ ทำให้ผู้ที่ได้รับความเกรงใจต้องกล่าวปฏิเสธในผลัดต่อมาว่า “ไม่ต้องเกรงใจ” เช่นเดียวกับกรณีของภาษาไทย ผู้เขียนมีความเห็นว่าการที่ชาวญี่ปุ่นมักไม่กล่าวตรงไปตรงมาว่าตนรู้สึกเกรงใจผู้ฟัง อาจเป็นเพราะค่านิยมที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ว่า ชาวญี่ปุ่นถือว่าการกล่าวถึงความรู้สึกของตนอย่างตรงไปตรงมาเป็นเรื่องที่ไม่พึงกระทำ เขาจึงแสดงออกด้วยถ้อยคำอื่น ๆ หรือวิธีอื่น ๆ โดยไม่กล่าวว่า “enryo” ออกมาอย่างชัดเจน เป็นต้นว่าผู้พูดอาจตอบการเสนอความช่วยเหลือจากผู้ฟังด้วยถ้อยคำว่า “tondemodai” (‘ไม่เป็นไร’) หรือเสนอทางเลือกอื่นที่จะเป็นการรบกวนผู้ฟังน้อยกว่าที่ผู้ฟังเสนอมา แม้กระนั้นฝ่ายที่ถูกปฏิเสธก็ยังสามารถรับรู้ได้ถึงความเกรงใจของอีกฝ่าย เขาจึงกล่าวยับยั้งมิให้อีกฝ่ายต้องรู้สึกเกรงใจด้วยการกล่าวว่า “enryo shinaide kudasai” เป็นต้น

5.3 เพื่อเรียกร้องการยืนยันจากผู้ฟัง

ในบริบทของการเชื่อเชิญหรือการเสนอให้ความช่วยเหลือในสังคมไทย เราอาจเคยได้ยินคำตอบว่า “เกรงใจ” อยู่บ่อยครั้ง จนบางครั้งผู้ที่เป็นคนเชิญอาจเกิดคำถามขึ้นว่า ผู้ที่กล่าวว่า “เกรงใจ” นั้นมีเจตนาอย่างไรกันแน่ เป็นต้นว่า ต้องการปฏิเสธการเชิญนั้นอย่างอ้อมค้อม หรือเพียงแต่แสดงความรู้สึกของตัวเองว่าเขารู้สึกเกรงใจ ความเกรงใจที่ผู้เขียนจัดเป็นประเภทที่ 3 นี้ คือ ความเกรงใจที่สามารถพิสูจน์ได้จากบริบทว่า ผู้พูดมิได้ต้องการปฏิเสธโดยแท้จริง แต่เป็นการแสดงออกให้ผู้ฟังได้ทราบว่าผู้พูดรู้สึกเกรงใจผู้ฟังในเรื่องที่ผู้ฟังเป็นผู้เสนอหรือเชิญชวนเอง ความเกรงใจของผู้พูดจึงเป็นการกระตุ้นให้ผู้ฟังยืนยันที่จะเชื่อเชิญผู้พูดอีกครั้ง เพราะผู้ฟังมิได้ถือเป็นการรบกวนแต่อย่างใด ดังตัวอย่างต่อไปนี เฮีย (A) ชวนโฉม (B) ให้รับประทานอาหารที่บ้านของเขา

ตัวอย่างที่ 7

- 1 A: เฮียขบใจโฉมมากนะครับ แล้วนี่ทานข้าวมาแล้วหรือยัง อยู่ทานด้วยกันนะครับ
- 2 B: จะดีหรือคะ โฉมเกรงใจ ไม่ได้บอกล่วงหน้าก่อน

3 A: ไม่ต้องเกรงใจหรือครับ ผู้ใหญ่ทานกันหมดแล้ว เหลือแต่พวกเรา
กันเองทั้งนั้น

ในตัวอย่างนี้ B ได้รับคำชวนจาก A ให้อยู่รับประทานอาหารที่บ้านของเขา ในผลัดที่ 2 จะเห็นได้ว่า B ไม่ได้ตอบรับหรือปฏิเสธ แต่กลับแสดงความลังเลด้วยการถามกลับว่า “จะดีหรือคะ” ตามด้วยคำว่า “เกรงใจ” แม้ว่าจะมีการให้เหตุผลว่า เธอไม่ได้บอก A ล่วงหน้าว่าจะมาที่บ้านของเขา (จึงอาจเป็นการรบกวน A ที่ในการจัดเตรียมอาหารเพิ่ม) แต่เหตุผลดังกล่าวก็มีได้มีน้ำหนักมากพอ ซึ่งเมื่อ A ทราบว่า B เกรงใจตน เขาจึงกล่าวห้ามและยืนยันเจตนาที่จะชวนอีกครั้ง

ผู้เขียนไม่พบการใช้ “enryo” เพื่อทำหน้าที่นี้ในข้อมูลภาษาญี่ปุ่น จึงสันนิษฐานว่า โดยปกติแล้วชาวญี่ปุ่นมักใช้สำนวน “enryo suru” ในฐานะที่เป็นกลวิธีการปฏิเสธอย่างหนึ่ง (Takei & Alston, 2018) ดังนั้นเมื่อชาวญี่ปุ่นออกปากเชิญชวนผู้ใดและได้รับการตอบกลับมว่า “enryo suru” เขาจึงมักไม่คะยั้นคะยอต่อไป เว้นเสียแต่ว่าผู้กล่าวเชิญต้องการให้บุคคลผู้นั้นกระทำบางอย่างด้วยกันจริง ๆ หรือเล็งเห็นว่าบุคคลผู้นั้นปฏิเสธเพราะความเกรงใจเขา ดังเช่นในตัวอย่างที่ 1 (ในหัวข้อที่ 5.1) ก่อนหน้านี้ จะเห็นได้ว่าผู้เอย่ปากชวนมีฐานะเป็นถึงประธานบริษัท แต่คนที่ถูกชวนเป็นเพียงพนักงานในบริษัทคนหนึ่ง ฉะนั้นการที่พนักงานคนหนึ่งกล่าวปฏิเสธการชวนของประธานจึงทำให้ประธานคิดไปเองได้ว่า เป็นเพราะพนักงานผู้นี้เกรงใจที่จะต้องไปทานอาหารเย็นกับบุคคลที่มีสถานภาพสูงกว่าเขา แต่เมื่อประธานได้รับการกล่าวว่า “enryo suru” อีกครั้ง ความเกรงใจนั้นจึงไม่ได้ทำหน้าที่เรียกร้องให้ประธานกล่าวชวนพนักงานคนนั้นอีก เพราะเขาเข้าใจแล้วว่าพนักงานคนนี้มีเหตุผลที่ทำให้ไม่สามารถไปทานข้าวกับเขาได้จริง ๆ

ผู้เขียนมองว่าการใช้คำว่า “เกรงใจ” เพื่อทำหน้าที่ในข้อนี้ เป็นการใช้ความเกรงใจในเชิงกลวิธี กล่าวคือ หากพิจารณาจากมุมมองเรื่องความสุภาพของลีส คำว่า “เกรงใจ” ในตัวอย่างนี้บ่งชี้ว่า ผู้พูดกำลังปฏิบัติตามหลักการประการที่ว่า “พึงให้ความสำคัญแก่สิ่งที่คุณพูดพึงกระทำต่อผู้อื่น” (obligation (of S to O) maxim) หมายความว่า ในสายตาของคนทั่วไปเรามักจะต้องรู้สึกเกรงใจเจ้าบ้าน ดังนั้นเมื่อผู้พูดรู้ว่าตนจะต้องรบกวนผู้ฟัง ผู้พูดจึงกล่าวคำว่า “เกรงใจ” ให้ผู้ฟังทราบว่าเธอได้ปฏิบัติในสิ่งที่พึงกระทำแล้ว นอกจากนี้ผู้พูดอาจคาดเดาได้ว่าหากผู้ฟังทราบว่าเธอเกรงใจตามมารยาทของคนไทย ผู้ฟังจะกล่าวปฏิเสธความเกรงใจของเธอ และการปฏิเสธความเกรงใจนั้นเป็นช่องทางให้ผู้พูดได้ผลประโยชน์ในสิ่งที่ผู้พูดต้องการ นั่นก็คือได้อยู่ร่วมทานข้าวกับผู้ฟังด้วย

โอฮาชิ (Ohashi, 2008) ได้อธิบายถึงแนวคิดเรื่องความสมดุลของความสัมพันธ์เชิงบุญคุณ “debt-credit equilibrium” เอาไว้ ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะนำมาอธิบายปรากฏการณ์การใช้คำว่า “เกรงใจ” ในภาษาไทยดังตัวอย่างข้างต้นนี้ได้ แนวคิดดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการได้รับประโยชน์และการเสียประโยชน์ ในแง่ที่ว่า หากบุคคลใดได้รับประโยชน์และประโยชน์นั้นทำให้ต้องมีบุคคลที่เสียประโยชน์ ผู้ที่ได้ประโยชน์จะถือว่าเขาเป็นหนี้บุญคุณ และผู้ที่เสียประโยชน์เป็นผู้มีบุญคุณ โอฮาชิพบว่าในการปฏิสัมพันธ์ของชาวญี่ปุ่นนั้น คู่สนทนาทั้งสองฝ่ายมักจะพยายามเจรจาต่อรองเพื่อให้เกิดความสมดุลกัน หรือกล่าวอีกทางหนึ่งคือ ฝ่ายที่เป็นหนี้บุญคุณมักจะกล่าวเน้นถึงบุญคุณที่อีกฝ่ายมีต่อตนให้มากเข้าไว้ ในทางกลับกันฝ่ายที่มีบุญคุณก็มักปฏิเสธถึงบุญคุณนั้นเพื่อพยายามสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ ในตัวอย่างข้างต้นนี้ เราอาจตีความการใช้คำว่า “เกรงใจ” ของโอมิได้ว่า โอมิอาจตระหนักว่า หากเธอพูดว่า “เกรงใจ” จะทำให้เสียจะเข้าใจว่า โอมิคิดว่าเธอทำให้เสียต้องเสียประโยชน์เพราะถูกรบกวนความเป็นส่วนตัวอันเนื่องมาจากการที่โอมิมาหาอย่างกะทันหัน และเมื่อเสียคิดเช่นนั้น เสียจะพยายามลดระดับการมีบุญคุณของเขาด้วยการปฏิเสธไม่ให้โอมิคิดเช่นนั้น และชวนเธออีกครั้ง

5.4 เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของผู้พูด

หน้าที่อีกประการหนึ่งของ “ความเกรงใจ” ของชาวไทยที่แตกต่างออกไปจากชาวญี่ปุ่น คือ หน้าที่ในการแสดงภาพลักษณ์ที่ดีของผู้พูด ด้วยการกล่าวว่าเขารู้สึกเกรงใจแทนการกล่าวขอบคุณ ผู้เขียนไม่พบการใช้สำนวน “enryo suru” ในบริบทของภาษาญี่ปุ่น การใช้สำนวน “เกรงใจ” แบบที่ผู้เขียนพบในข้อมูลคือการกล่าวคำว่า “เกรงใจ” พร้อม ๆ กับการรับของที่ผู้อื่นมอบให้ หากพิจารณาจากแนวคิดเรื่องความเกรงใจในสังคมไทยที่คนในสังคมต่างคาดหวังว่าต่างฝ่ายต่างมีความระมัดระวังไม่ให้ตนต้องเป็นภาระของผู้อื่น ในทางใดทางหนึ่ง (Komin, 1991, p. 136) เราอาจต้องพิจารณากรณีนี้ในสองด้านคือ ด้านการกระทำ (การรับ/ไม่รับสิ่งของที่ผู้อื่นมอบให้) และด้านการใช้ถ้อยคำว่า “เกรงใจ” ถ้าพิจารณาจากการที่ผู้พูดกล่าวคำว่าเกรงใจในบริบทต่อไปนี้จะเหมือนว่าผู้พูดมีความกังวลว่าตนอาจทำให้ผู้ฟังต้องลำบาก แต่ถ้าเป็นด้านการกระทำนั้นจะเป็นไปในทางตรงกันข้าม เพราะผู้พูดรับสิ่งที่ผู้ฟังหยิบยื่นให้ในทันที ตัวอย่างต่อไปนี้ อัน (A) นำของขวัญปีใหม่มามอบให้กับ ปิม (B) แม้ปิมจะแปลกใจเนื่องจากทั้งสองไม่ได้สนิทสนมกันเท่าไรนักแต่ก็รับของขวัญนั้น

ตัวอย่างที่ 8

- 1 A: ของขวัญปีใหม่ครับ
- 2 B: เกรงใจจังเลยคะ ((พร้อมกับยื่นมือไปรับของ))

ในบริบทที่มีผู้มอบสิ่งของให้แก่ผู้พูด ผู้ที่ได้รับสิ่งของพึงต้องกล่าวขอบคุณหรือแสดงออกในทางใดทางหนึ่งว่าผู้พูดรับรู้ถึงความปรารถนาดีที่อีกฝ่ายมีให้ ลิซเรียกพฤติกรรมการกล่าวขอบคุณในบริบทเช่นนี้ว่า เป็นการปฏิบัติตามหลักเรื่องการให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้พูดพึงกระทำต่อผู้ฟัง (obligation (of S to O) maxim) ในตัวอย่างนี้ B ซึ่งเป็นผู้รับของไม่ได้กล่าวขอบคุณ แต่กล่าวคำว่า “เกรงใจ” แทน ซึ่งก็ถือเป็นการปฏิบัติตามหลักดังกล่าวเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยที่มักให้ความสำคัญกับการที่ไม่ให้ผู้อื่นลำบาก อย่างไรก็ตาม การกระทำของผู้พูดที่รับของโดยทันทีถือว่ามีความขัดแย้งกับคำพูดของเธอ เพราะหากมีความเกรงใจจริงผู้พูดย่อมไม่รับของโดยที่ไม่ได้ถามไถ่อะไรเช่นนี้

อนึ่ง ผู้เขียนไม่พบการใช้คำว่า “enryo suru” ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันนี้ในภาษาญี่ปุ่นทั้งในการศึกษาของนักภาษาศาสตร์ท่านอื่นและจากคลังข้อมูลที่เขียนนำใช้ในครั้งนี้ ในสังคมญี่ปุ่นหากเป็นบริบทที่มีฝ่ายหนึ่งให้ของขวัญและอีกฝ่ายเป็นผู้รับนั้น ผู้รับจะใช้กลวิธีต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นว่าอีกฝ่ายมีบุญคุณมากเพียงใด ส่วนผู้ให้ก็มักจะตอบปฏิเสธบุญคุณนั้น และผู้รับก็คงจะกล่าวถึงบุญคุณนั้นต่อไปแม้กระทั่งในการพบกันโอกาสต่อมา แต่จะไม่กล่าวว่าคุณรู้สึกเกรงใจ หากผู้พูดกล่าวว่าเกรงใจ (“enryo suru”) ผู้พูดย่อมจะไม่รับสิ่งของนั้น ผู้เขียนหยิบยกตัวอย่างมาการศึกษาของ โอฮาชิ (Ohashi, 2008, p. 2162)

ตัวอย่างที่ 9

- 1 A: omiyage **sui masen** ne hontooni wazawaza
(‘ขอโทษด้วยที่คุณต้องซื้อของฝากมาให้ ไม่น่าลำบากจริง ๆ’)
- 2 B: ie ie tondemo nai desu
(‘ไม่ ไม่ ไม่เป็นไรค่ะ’)
- 3 A: **mooshi wakenai**, itsumo kiotsukatte moratte
(‘ต้องขอโทษอย่างมาก อุตส่าห์นึกถึงกันตลอด’)
- 4 B: honno okuchi yogoshi=
(‘ของเล็ก ๆ น้อย ๆ อาจจะไม่ถูกปาก’)

5 A: =iya iya tondemonai desu yo
(‘ไม่ ไม่ ไม่เป็นอย่างนั้นหรอกค่ะ’)

เวียส์บิคก้า (Wierzbicka, 1997, p. 254) อธิบายพฤติกรรมการแสดงออกถึงความเกรงใจของชาวญี่ปุ่นเอาไว้ว่า ในบริบทของการขอบคุณที่มีบุคคลหนึ่งกระทำการบางอย่างเพื่อให้อีกฝ่ายได้ประโยชน์ ผู้ที่ได้ประโยชน์นั้นพึงต้องแสดงความเอาใจใส่ต่อผู้ให้กลับไปเพื่อเป็นการตอบแทน ในตัวอย่างข้างต้น ผู้ได้รับประโยชน์ (A) กล่าวขอโทษ ด้วยคำว่า “sumimasen” ที่เขาเป็นสาเหตุที่ทำให้อีกฝ่ายต้องเดือดร้อนในการหาของขวัญมาให้แม่ผู้ให้ (B) จะปฏิเสธว่าเขาไม่ได้ลำบากอะไร แต่ในผลัดต่อมา จะเห็นได้ว่า ผู้รับ (A) ก็ยังคงขอโทษต่อไป

ทรงธรรม อินทจักร (Intachakra, 2012) ได้กล่าวถึงการแสดงความเกรงใจประเภทหนึ่งที่เรียกว่า การแสดงเจตนาเชิงลั้งเล (hedged intentionality) เอาไว้ โดยอธิบายว่าหมายถึง การที่ผู้พูดกล่าวคำว่าเกรงใจเพื่อสื่อนัยว่าผู้พูดไม่ต้องการรบกวนผู้ฟัง แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้พูดก็ตระหนักดีว่าตนเองอยากจจะรบกวนผู้ฟังอยู่ดี การกล่าวคำว่า “เกรงใจ” จึงเป็นเพียงการแสดงออกว่า ผู้พูดลั้งเลที่จะตอบรับโดยทันที ด้วยเกรงที่จะถูกมองว่าเป็นคนไม่เกรงใจและนึกถึงประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ผู้เขียนเห็นว่า ตัวอย่างที่นำเสนอข้างต้นนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าว คำว่า “เกรงใจ” ของ B ในตัวอย่างที่ 9 เป็นเพียงการแสดงภาพลักษณ์ว่า เธอมีความเข้าใจมารยาททางสังคมที่ควรแสดงความรู้สึกเป็นห่วงว่าอีกฝ่ายต้องลำบากในการไปหาซื้อของขวัญมาให้เธอ การใช้คำว่า “เกรงใจ” ของเธอจึงเป็นการแสดงเจตนาตอบรับแบบลั้งเล เพียงเพื่อให้ผู้ฟัง (A) เห็นว่า เธอรู้จักเกรงใจผู้อื่นและไม่ได้มีความอยากได้ของขวัญมาเป็นของตนมากเกินไป

6. สรุปและอภิปรายผล

ในบทความนี้ผู้เขียนได้วิเคราะห์หน้าที่ของ “ความเกรงใจ” ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดที่กล่าวคำว่า “เกรงใจ” ต่อผู้ฟังซึ่งเป็นเป้าหมายของการเกรงใจนั้น โดยเปรียบเทียบกับ “enryo” ในภาษาญี่ปุ่นซึ่งได้มีผู้ศึกษาเอาไว้ ผู้เขียนได้อาศัยหลักการเรื่องกลวิธีหลักความสุภาพและเรื่องของการได้หรือเสียผลประโยชน์ (cost-benefit) ตามแนวคิดของลีช (Leech, 1983, 2014) และพบว่า “ความเกรงใจ” สามารถนำมาใช้เพื่อปฏิเสธผู้ฟังโดยแท้ เช่นเดียวกับคำว่า “enryo” ในภาษาญี่ปุ่น นอกจากหน้าที่ดังกล่าวแล้ว คำว่า “เกรงใจ” ในภาษาไทยยังถูกนำมาใช้เพื่อทำหน้าที่อีก 3 ประการ ซึ่งเป็นหน้าที่

ที่ไม่พบในข้อมูลภาษาญี่ปุ่น² ได้แก่ หน้าที่แสดงความห่วงใยต่อผู้ฟัง หน้าที่เรียกร้องการยืนยันจากผู้ฟัง และหน้าที่สร้างภาพลักษณ์ที่ดีของผู้พูด หน้าที่เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามหลักการเรื่องความสุภาพของชาวไทยในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป หากพิจารณาเรื่องของผลประโยชน์เป็นที่ตั้ง เป็นที่น่าสังเกตว่า คำว่า “เกรงใจ” ในภาษาไทย ถูกนำมาใช้ในบริบทที่ผู้พูดเป็นฝ่ายได้ผลประโยชน์แทบทั้งสิ้น ยกเว้นหน้าที่ประเภทที่ 2 ที่แสดงความเห็นห่วงผู้ฟังซึ่งสอดคล้องกับหลักการเรื่อง “ความเกรงใจ” ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติโดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่ผู้ฟังพึงจะได้รับเป็นสำคัญมากกว่าประโยชน์ของตนเอง สำหรับหน้าที่ประการแรก “เพื่อปฏิเสธผู้ฟังโดยแท้” นั้น แม้จะเป็นการใช้ถ้อยคำที่แสดงให้เห็นว่า ผู้พูดไม่มีเจตนาที่จะรบกวนผู้ฟัง แต่ในความเป็นจริงแล้ว ผู้พูดอาจใช้ถ้อยคำดังกล่าวเพื่อให้ผู้พูดได้กระทำในสิ่งที่ตนต้องการโดยปราศจากการรบกวนจากผู้ฟัง ฉะนั้น จึงถือได้ว่าเป็นการกระทำที่คุกคามหน้าเชิงบวกของผู้ฟัง เสียด้วยซ้ำ ส่วนหน้าที่อีกสองประการต่อมา “เพื่อเรียกร้องการยืนยันจากผู้ฟัง” และ “เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของผู้พูด” นั้น หากพิจารณาตามหลักการเรื่องความเกรงใจที่มองว่า ผู้ที่มีความเกรงใจผู้อื่นจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่รบกวนบุคคลอื่นให้ได้มากที่สุดหรืองดเว้นการกระทำที่ตนต้องการไป เนื่องจากเห็นความสำคัญของผู้อื่นเป็นหลักแล้ว ผู้เขียนมีความเห็นว่า การแสดงความเกรงใจโดยใช้คำว่า “เกรงใจ” เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว สามารถมองได้ว่าเป็นการแสดงความเกรงใจตามมารยาท³ เพื่อให้ผู้พูดเองได้รับผลประโยชน์ในทางใดทางหนึ่ง อาทิ เพื่อให้ผู้พูดจะได้รับความสนใจจากผู้ฟังและได้รับการชวนให้ทานอาหารอีกครั้ง หรือการมีภาพลักษณ์ที่ดี มีมารยาท เป็นต้น

ไอแซคส์และคลาร์ค (Isaacs & Clark, 1990) ได้กล่าวถึงวัจนกรรมตามมารยาท (ostensible speech act) เอาไว้ในการศึกษาเกี่ยวกับวัจนกรรมการเชิญตามมารยาท (ostensible invitation) ของพวกเขา ไอแซคส์และคลาร์คได้เสนอหลักเกณฑ์ 5 ประการในการสังเกตว่า วัจนกรรมที่บุคคลหนึ่งแสดงออกมาเป็นวัจนกรรมตามมารยาทหรือไม่ นั่นคือ 1) การแสร้งทำ (pretense) 2) การรับรู้ร่วมกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (mutual recognition)

² ผลการศึกษาในงานวิจัยนี้ นำมาจากบทสนทนาในนวนิยายที่ถูกรวบรวมไว้ในคลังข้อมูลภาษาไทยและภาษาญี่ปุ่น (ดังที่กล่าวถึงในหัวข้อที่ 4) แม้ว่าจะเป็นแหล่งข้อมูลที่สะท้อนการใช้ภาษาจริงในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น แต่ในบางกรณีก็อาจไม่มีคำอธิบายเกี่ยวกับบริบทการสนทนาที่มากพอ จึงอาจเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ไม่ปรากฏหน้าที่ของคำกริยา “enryo” ในภาษาญี่ปุ่นในอัตราส่วน 3 ใน 4 ของหน้าที่ที่พบจากข้อมูลภาษาไทย การศึกษาในอนาคตอาจจะใช้ข้อมูลจากบริบทอื่นๆ ที่มีความหลากหลายกว่าแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ รวมทั้งอาจวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ เพื่อยืนยันความสอดคล้องกับการศึกษารุ่นนี้ หรือแสดงข้อค้นพบอื่น ๆ ที่ต่างออกไป

³ ผู้เขียนถอดความมาจากคำว่า “ostensible” ตามแนวคิดของไอแซคส์และคลาร์ค (Isaacs & Clark, 1990)

3) การสมรู้ร่วมคิดกันระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (collusion) 4) ความกำกวม (ambivalence) 5) การแฝงเจตนาที่แท้จริงของผู้พูดเอาไว้ (off-record purpose) (Isaacs & Clark, 1990, p. 496) หากพิจารณาตัวอย่างการใช้คำว่า “เกรงใจ” เพื่อทำหน้าที่ประเภทที่ 3 และ 4 นั้น ผู้พูดที่กล่าวคำว่า “เกรงใจ” อาจไม่รู้รู้สึกเกรงใจอย่างแท้จริงก็เป็นได้ เพราะหากเป็นเช่นนั้นเขาย่อมหาเหตุผลอื่น ๆ หรือกล่าวถึงความจำเป็นต่าง ๆ ที่ทำให้เขาไม่ต้องการบงกชผู้ฟัง แต่กลับกล่าวคำว่า “เกรงใจ” เพื่อให้ผู้ฟังกล่าวเชิญเขาอีกครั้ง (หลักเรื่องการแสวงหา) คำว่า “เกรงใจ” ในที่นี้จึงอาจมองได้ว่าเป็นการกล่าวตามมารยาทว่า ผู้พูดรู้สึกเกรงใจ ซึ่งผู้พูดมีความเกรงใจอยู่บ้างหรือไม่ก็อาจกล่าวได้อย่างแนบชิด (ตามหลักเรื่องความกำกวม) เช่น ผู้พูดอาจรู้สึกเกรงใจจริง ๆ แต่ก็อยากตอบรับคำเชิญ หรืออาจไม่มีความเกรงใจอยู่เลยเพียงแต่แสดงให้ผู้ฟังว่าตนรู้สึกเช่นนั้นก็เป็นได้ ด้านผู้ฟังก็รับรู้ได้ว่าอีกฝ่ายก็อาจต้องการตอบรับคำเชิญของเขา ซึ่งครั้งนั้นจะตอบรับโดยทันทีก็กลัวจะถูกมองว่าเห็นแก่ประโยชน์ที่ตนจะได้รับเป็นสำคัญ (ตามหลักเรื่องการรับรู้ร่วมกัน) ผู้ฟังจึงเอ่ยถ้อยคำที่เป็นการชวนอีกครั้ง ซึ่งการเอ่ยชักชวนนี้ถือเป็นการให้ความร่วมมือกับผู้พูด (ตามหลักเรื่องการสมรู้ร่วมคิด) ผลการศึกษาในบทความนี้จึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าแม้ว่าการปฏิบัติตามแนวคิดเรื่องความเกรงใจจะเป็นเรื่องที่ทั้งคนไทยและคนญี่ปุ่นให้ความสำคัญเป็นอย่างมากเช่นเดียวกัน อีกทั้งในแต่ละภาษาก็มีวิธีการแสดงออกถึงความเกรงใจอย่างหลากหลาย ทว่าการที่ผู้พูดกล่าวคำว่า “เกรงใจ” หรือ “enryo suru” ให้บุคคลที่เขาเกรงใจได้ทราบกลับมิได้แสดงออกถึง “ความเกรงใจ” อย่างเคร่งครัดเสมอไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้คำว่า “เกรงใจ” ในภาษาไทยที่ดูเหมือนจะมีหน้าที่ที่หลากหลายมากกว่าคำว่า “enryo suru” ในภาษาญี่ปุ่น ซึ่งต้องอาศัยการวิเคราะห์และอนุมานจากบริบทรอบข้างเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง

- ทรงธรรม อินทจักร. (2553). ความสุภาพ ความเกรงใจ และวัจนปฏิบัติศาสตร์ปลดพันธนาการ. *ภาษาและภาษาศาสตร์*, 29(1), 17-42.
- Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

- Doi, T. (1986). 'Amae': A key concept for understanding Japanese personality structure. In T. S. Lebra & W. P. Lebra (Eds.), *Japanese culture and behavior: Selected readings* (Revised ed., pp. 121-129). Honolulu, HI: University of Hawaii Press.
- Hanks, W., Ide, S., & Katagiri, Y. (2009). Introduction: Towards an emancipatory pragmatics. *Journal of Pragmatics*, 41(1), 1-9.
- Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing cultures: The Hofstede model in context. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).
<https://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1014>
- Intachakra, S. (2012). Politeness motivated by the 'heart' and 'binary rationality' in Thai culture. *Journal of Pragmatics*, 44(5), 619-635.
- Isaacs, E. A., & Clark, H. H. (1990). Ostensible invitations. *Language in Society*, 19(4), 493-509.
- Ishii, S. (1984). Enryo-Sasshi communication: A key to understanding Japanese interpersonal relations. *Cross-Currents*, 11(1), 49-58.
- Klausner, W. J. (2002). *Thai culture in transition*. Bangkok, Thailand: The Siam Society.
- Komin, S. (1991). *Psychology of the Thai people: Values and behavioral patterns*. Bangkok, Thailand: Research Center, National Institute of Development Administration.
- Koyama, S., & Ikeda, Y. (2011). Enryo-Sasshi komyunikeshon no sakusei: Yobi chousa ni yoru shakudo no kaitei. *Ibunka Komyunikeshon kenkyu*, 23, 21-46.
- Kubo, S. (2005a). On Japanese speech act enryo: An analysis of an X-sociative and X-regulative speech act. *Proceedings of the 10th Conference of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics, Tokyo*, pp. 139-149.
- _____. (2005b). Gengokoui kara mita raporumanejamento: 'enryo' to iu gengokoui. *Matsuyama Daigaku Ronshuu*, 17(2), 161-191.

- Lebra, T. S. (1993). Culture, self, and communication in Japan and the United States. In W. B. Gudykunst (Ed.), *Communication in Japan and the United States* (pp. 51-87). Albany, NY: State University of New York Press.
- Leech, G. N. (1983). *Principles of pragmatics*. London, England: Longman.
- _____. (2007). Politeness: Is there an East-West divide? *Journal of Politeness Research*, 3(2), 167-206.
- _____. (2014). *The pragmatics of politeness*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Matsuyama, O. (1998). *Tainichi nittai kanyaku taigo jiten*. Tokyo, Japan: Daigaku shorin.
- Maynard, S. K. (1993). *Discourse modality: Subjectivity, emotion and voice in the Japanese language*. Philadelphia, PA: John Benjamins.
- Miike, Y. (2003). Japanese enryo-sasshi communication and the psychology of amae: Reconsideration and reconceptualization. *Keio Communication Review*, 25, 93-115.
- Mole, R. L. (1973). *Thai values and behavior patterns*. Tokyo, Japan: Charles E. Tuttle.
- Ohashi, J. (2008). Linguistic rituals for thanking in Japanese: Balancing obligations. *Journal of Pragmatics*, 40(12), 2150-2174.
- Spencer-Oatey, H., & Franklin, P. (2009). *Intercultural interaction: A multidisciplinary approach to intercultural communication*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Takei, I., & Alston, J. P. (2018). *Japanese Business Culture and Practices*. Bloomington, IN: iUniverse.
- Takita, F. (2012). Reconsidering the concept of negative politeness ‘enryo’ in Japan. *Hiroshima Studies in Language and Language Education*, 15, 189-196.

- Ukosakul, M. (2005). The significant of 'face' and politeness in social interaction as revealed through Thai 'face' idioms. In R. T. Lakoff & S. Ide (Eds.), *Broadening the horizon of linguistic politeness* (pp. 117-128). Amsterdam, The Netherlands: John Benjamins.
- Wierzbicka, A. (1997). *Understanding cultures through their key words*. Oxford, England: Oxford University Press.